

Lietuvių kalbos tikslų konstrukcijos su slinkties veiksmažodžiais

ELENA VALIULYTĖ

Lietuvių kalbos institutas, Vilnius

With directional verbs, purpose is basically expressed by the genitive or the genitive with the infinitive (which has taken the place of the original supine), or by the sole infinitive. Alongside the genitive, prepositional phrases also occur, e.g., with į, prie, dėl. In many cases there is a relationship of synonymy between an infinitival final construction (either consisting of a mere infinitive or an infinitive and a noun) and a nominal construction (genitival or prepositional). Several series of synonymous means of expressing purpose are examined in the article. Attention is also paid to the lexical restrictions to which they are subject. The situation in the dialects and in older writings (Donelaitis) is also taken into account, especially with regard to the use of accusative and genitive with the infinitive of purpose.

0. ĮVADAS

0.1. Tikslų semantinę kategoriją sudaro dvi skirtinės reikšmės: SIEKINIO (t. y. siekiamo dalyko) ir PASKIRTIES. Kiekviena šių reikšmių turi būdingą raišką: siekinys reiškiamas kilmininku – vienu ar su bendratimi bei viena bendratimi, užimančia kilmininko poziciją (*nuejo vandens, sugrīžo rakto pasiūinti, išejo riešutauti*), paskirtis reiškiamai naudininku – vienu ar su bendratimi ir viena bendratimi, užimančia naudininko poziciją (*turi rugių sėklai, padarė lentyną knygoms sudėti, patiesė lentą pereiti*).

Be to, tikslas su papildomais reikšmės atspalviais reiškiamas ir kai kuriomis prie-linksninėmis konstrukcijomis: į su galininku (*nuejo į šokius*), prie su kilmininku (*išejo prie rugių*), už su galininku (*kovoja už laisvę*) ir dėl su kilmininku (*lenktyniauja dėl pirmos vienos*).

Antra vertus, tikslas reiškiamas ir sudėtiniu prijungiamuų sakinių šalutiniu dėmeniu, pvz.: *Išsiunté vaikus, kad uogų parinktų. Atidaré langą, kad jėitu tyro oro.* Plačiau apie tai žr. Ulvydas, red. (1976: 884–889).

0.2. Tikslų konstrukcijų parinkimas didžia dalimi priklauso nuo pagrindinio saknio (resp. žodžių junginio) veiksmažodžio. Straipsnyje aprašomas tikslų konstrukcijos, vartojamos su slinkties ir jiems artimais veiksmažodžiais. Bus stengiamasi išryškinti konstrukcijų sinonimiją. Todėl didelis dėmesys bus skiriamas konstrukcijų leksinei raiškai.

0.3. Siekinio (tikslų) kilmininką (su bendratimi) prisijungia veiksmažodžiai, žymintys gyvo subjekto aktyvius, valingus veiksmus: (a) slinkti (*eiti, bėgti, važiuoti, skristi, plaukti*) bei jos pertrūkį (*sustoti, sustabdyti*), (b) slinkties skatinimą (*kvesti, prašyti*

‘t. p.’, *siųsti, vilioti, varyti, vesti, paimiti* ‘vestis su savim’, *pristatyti* ‘priversti ką daryti’, *priūmti* ‘išleisti kokiu nors tikslu’, *leisti* ‘siųsti ką kokiu nors tikslu’) ar jos atsisakymą (*pasilikti, palikti, likti*), (c) daikto padėties pasikeitimą (*gulti – guldysti, sėstis – sodinti, klaupčiai – klupdyti, tūpti – tupdyti, atsistoti, pasilenkti, išsiesti, siekti*). Plačiau apie tai žr. Ulydas, red. (1976: 28, 168); Grenda (1965: 50 tt); Ambrasas, red. (1997: 551); Šukys (1998: 112, 203).

0.4. Valentingumo tyrimuose veiksmažodžių *klausti* (kelio), *prašyti* (pinigu), *reikalauti* (atsakymo), *teiraudis* (knigos), *ieškoti* (paparčio žiedo), *žvalgytis* ‘t. p.’ (turtinės pacios) stipriai valdomas kilmininkas laikomas finityvu, t. y. tiksluo reikšmės (Sližienė 1994: 23, 229, 349; 1998: 208, 290).

0.5. Nurodytujų semantinių grupių (slinkties, jos skatinimo, daikto padėties keitimo) veiksmažodžiai pagal savo valentines ypatybes pirmiausia reikalauja krypties (DIR) nurodymo: galinio taško (AD), pradinio taško (AB) ar kelio (VIA), pvz.: *nuvažiuoti į sostinę* (AD), *išeiti iš namų* (AB), *eiti per mišką* (VIA).

Su šiomis, paprastai galinio taško konstrukcijomis, gerai semantiškai „derinasi“ ir tiksluo (siekinio) reikšmės konstrukcijos, t. y. jos abi gali būti vartojamos kartu, pvz.:

- (1) *nuvažiavo į sostinę pasižvalgyti*
- (2) *nuejo prie upės akmenelių pasirinkti*
- (3) *išėjo iš namų pasisvečiuoti*

Tiksluo konstrukcijos prie slinkties veiksmažodžių valentingumo požiūriu yra laisvieji nariai. Tačiau kai sakinyje būtinojo palydovo (t. y. vietas reikšmės formos – direktyvo) nėra, jį gali atstoti tiksluo konstrukcija ir sakinsky lieka struktūriskai pakankamas, plg.:

- (4) *Vaikai nuejo į mišką (riešutauti).*
- (5) *Vaikai nuejo riešutauti.*

Todėl tiksluo konstrukcijos dažnai vartojamos vienos, be vietas (krypties) nurodymų.

0.6. Pasitaiko vienas kitas veiksmažodis – *sustoti, pasilikti*, kurie tiksluo reikšmės žodžių formas prisijungia šalia buvimo vietas (lokatyvo) formų (beje, šios gali būti ir nepasakytos ar praleistos), pvz.:

- (1) *Keleiviai sustojo (miške) pailsėti.*
- (2) *Senelė liko (namie) vaikų žiūréti.*

Šie veiksmažodžiai savo semantinėje struktūroje turi ir slinkties semą, plg. jų leksinių reikšmių apibrėžimus: *sustoti* ‘liautis judėjus’ ³DŽ 367, *pasilikti* ‘neišvykti’ ³DŽ 367. Tai ir leidžia jiems prisijungti siekinio reikšmės formas.

0.7. Siekinio (tiksluo) reikšmės konstrukcijos jungiamos ir prie veiksmažodžio *būti* būtojo kartinio laiko formos, pavartotos sudėtinei slinkties formai artima reikšme, plg.:

- (1) *Buvau miške medžių kirsti / grybauti.*

(2) *Buvaus nūjės į mišką medžių kirsti / grybauti.*

1. KILMININKAS

1.0. Tikslo kilmininku gali eiti ir konkretūs, ir abstraktūs daiktavardžiai. Nuo kilmininko leksinės raiškos didžia dalimi priklauso jo sinonimija.

1.1. Konkrečių daiktavardžių tikslo kilmininkas yra tarsi eliptinis: šalia jo beveik visada (išskyrus **0.4** atvejus) numanoma ir bendaratis. Ją galima atstatyti iš konteksto ar kalbos situacijos, p.vz.:

Nuėjo į pašiūrę malkų [parnešti]. BK

Tučtuoju važiuoju daktaro [parvežti]. JABL

Atjojo ponas iki gėrios – turi grįžti kirvio [pasiimti]. TTS

Tėvas išsiuntė savo du protinges sūnus tų vaistų [surasti]. TTS

Negana namų darbai, bet dar reikia važinėtis šeimynos [samdyti]. ŽEM

Nuėjo į parduotuvę duonos [nusipirkti]. BK

Šaukia mane arbatos [gerti] – einu! ŠRAG

Kaip yra nurodės Jonas Šukys (1998: 114), „tokia numanoma bendaratis dažniausiai yra įvairių gabenimo reikšmės veiksmažodžių (*parnešti, parvežti, pargabentī...*), dažnai su papildomu reikšmės atspalviu, jaučiamu iš situacijos ar konteksto (*gauti, paimti, nupirkti, pasiskolinti...*)“.

Su tam tikrais kilmininkiniais veiksmažodžiais (*ieškoti, žvalgytis* ‘t. p.’, *siekti, klausti, prašyti, reikalauti* ir pan.) tikslui žymėti pakanka vieno kilmininko ir bendarties stygijus nejaučiamas, p.vz.:

ieško paparčio žiedo

žvalgosi pačios su kraiciu

klausė manęs kelio

senukas prašė pašalpos

jaunuolis sieké mokslo

kaimynas reikalavo skolos

katė tyko pelės

Tačiau veiksmažodis *ieškoti*, priklausomai nuo konteksto, gali prisijungti ir kilmininką su bendartimi, p.vz.: *ieško namo pirkti*.

1.2. Atskirą grupę sudaro daiktavardžiai, žymintys valgių pavadinimus pagal valgymo metą atitinkamu paros metu (momentu). Dauguma jų dvireikšmiai: *pūsryčiai* ‘1. neankstyvas ryto laikas. 2. to meto valgymas’ ³DŽ 635; *pietūs* ‘1. vidudienio valgis ar édesys. 2. vidurdienis...’ ³DŽ 553; *vakarienė* ‘vakaro valgymas’ ³DŽ 906; *priešpiečiai* ‘1. laikas prieš vidurdienį. 2. valgymas prieš pietus’ ³DŽ 602; *priešpusryčiai* ‘valgis prieš pusryčius’ ³DŽ 602; *pópietis* ‘1. laikas po pietų’ ³DŽ 576; ‘3. valgis prieš vakarienę’ LKŽ_x 436; *pavakariai* ‘vasaros valgis tarp pietų ir vakarienės’ ³DŽ 529; *naktipiečiai* ‘senovinių talkų valgymas nakti’ ³DŽ 413.

Šių daiktavardžių kilminkai, pavartoti su slinkties bei jos skatinimo veiksmažodžiais, žymi veiksmo tikslą (sieki). Antra vertus, juos galima pakeisti tos pačios šaknies (kaip ir minėtieji daiktavardžiai) veiksmažodžių bendratimi (plg.: *pietūs* → *pietauti*).

Sako, vyrai iš lauko pusryčių parjoja (PAUKŠT). *Sėskis pusryčių nespoksojės* (BOR). *Pietu* visi *sudūmė*, o *darbui nebus* (Ds). *Susirinkome vakarienės*, o jojo vis néra (VLKV). *Pareis tėtukas priešpiečių.* NM

Šauk talkininkus naktipiečių. DKŠ

Visa šeima susėdo priešpiečiauti. RŠ

Kilminką dar galima papildyti veiksmažodžio *valgyti* bendratimi. Tuo būdu susidaro trijų narių sinonimų eilė, pvz.:

parjoja pusryčių / pusryčiauti / pusryčių valgyti
susirinkome vakarienės / vakarieniauti / vakarienės valgyti

1.3. Abstrakčių daiktavardžių, kurių kilminkas gali žymėti veiksmo tikslą (sieki), skirtinos kelios semantinės grupės:

a) Poilsio meto ar poilsio būsenos pavadinimai: *atostogos, miegas, poilsis, pogulis* ‘dieinos poilsis atsigulus’, *pokaitis* ‘poilsis po pietu, pogulis’ ³DŽ 574, *apypietė* ‘1. poilsis po pietu, pogulis’ ³DŽ 545, *nakvynė* ‘2. nakvojimas’ ³DŽ 413, *naktigultas* ‘t. p.’ ³DŽ 413.

Kaip matome, dauguma šios grupės daiktavardžių yra veiksmažodiniai (ar bendrasakniai su veiksmažodžiais) ir jų tikslas kilminkas paprastai esti sinonimiškas atitinkamo veiksmažodžio bendračiai, pvz.:

Tuo metu Tijūnėlis pavadavo išvykusį atostogų (plg. *atostogauti*) *reikalų vedėją.* Cv
Jis nuėjo miego. Cv (Plg. Žygimantas *nuėjo miegoti.* ŠALT)
Gailestingają seserį vakare išleido poilsio. VENCL (Plg. Širmieji žirgeliai *pailsėt sustojo.* KTK)

Pavalgę pavirskit kiek pogilio. VB (Plg. *Pavalgę nuėjo prigult.* KTK)

Paskui Pačiauška saugodavo, kada gandras nakvynės parlekia. MAŠ

Ar nepriūtumėt naktigulto? SLM (Plg. *O mergelės, mergužėlės jaunosis, ar priimsite kareivėlį nakvoti?* TTS)

Forma *pokaičio* nepakeičiamai atitinkama bendratimi, nes daiktavardžio *pokaitis* reikšmė yra nutolusi nuo veiksmažodžio *pasikaitinti* reikšmės, pvz.: *vyrai atsigulė pokaičio* (*pasikaitinti), bet ši forma pakeičiamai leksiniai sinonimai *pogilio, apypietės, perpietės,* pvz.:

Vyrai suvirto pogilio. UŽP
Papietavau ir atsigulau perpietės / apypietės.

Poilsio meto pavadinimai sakomi ne tik su slinkties bei daikto padėties keitimo

veiksmažodžiai (*eiti, gulti*), bet ir su **būsenos** veiksmažodžiai (*miegoti, prisnūsti* ir pan.), pvz.:

Parpiečių visi miegojom. GRD

Vaikis miegt pokaičio. TRŠ

Pogulio susnūdom. OB

Prisnūdau valandėlę pietų. KTK

Šiuo atveju kilmininkas žymi ne tikslą, o būsenos turinį.

Poilsio būsenas žyminčią daiktavardžių kilmininkas gali būti sakomas su intranzityvinių veiksmažodžių *gulti* (bei jo vedinių), taip pat *miegoti* (bei jo vedinių) bendratimi, pvz.:

Einam apypietės prigult, mažai miegojom. Dkš

Karalius išėjo į daržą pietų miegoti. SIMON

Šienpjovys atsigulė pas akmenį primigt apypietės. BsV

Šeimyna atsigulė pietų numigti. GRŽ

Šių konstrukcijų kilmininkas (skirtingai nuo konstrukcijų su tranzityvinių veiksmažodžių bendratimi) žymi bendraties veiksmo tikslą (o ne objektą), plg.:

1) *išėjo pietų miegoti* (*miegos pietų* – tikslas)

2) *išėjo pietų valgyti* (*valgys pietus* – objektas)

b) Gyvulių ganymo bei jų poilsio meto pavadinimai (*rytāgonė* ‘1. gyvulių ganymas anksti rytą. 2. gyvulių laikymas tvarte po ankstyvo ganymo’ LKŽ_{XI} 725, *rytāgonis* ‘t. p.’, *rytelis* ‘t. p.’ LKŽ_{XI} 729, *naktigone* ‘gyvulių (ppr. darbinių) ganymas naktį’ DŽ 412, *naktinė* ‘t. p.’ LKŽ_{VIII} 518). Šie žodžiai yra etnografizmai. Jų vartosena stilistiskai ribota.

Seniau, būdavo, Sekminių ryta mergos až (už) piemenis gindavo rytagonės. Ds

Šventadieniais gyvulius anksti ryta paganyti išgindavo merginos vadinamojo rytelio (rytagonės). RŠ

Vakarais jodavom naktinės. LB

Kur ne kur ganësi nakties paleisti arkliai. RŠ

Rytagonio vienuolikta valandą parvarom namo. KB

Eik ir pasakyk kerdžiui, kad varytų gyvulius rytagonės. PN

Kai karšta, tai ir mūsų gyvulius gena namo rytelio. SLM

Jau parginė karves pietų. KTK

Perpietės tai parygdavom namo, kai būdavo šilta. GL

Daiktavardžiai *naktigone*, *naktinė* vartojami paprastai su prielinksniu į (resp. iliatyvu), pvz.:

Josiu į naktigonę. Dkš

Naktigonėn reikėj jot. NMČ

Kas jūsų šiąnakt naktigonėn joja – tévas ar Albinas? TRGN

c) Švenčių (paprastai religinių: *Kūčios, Kalėdos, Velykos, Sekminės, Devintinės*), taip pat religinių apeigų (*mišios, mišparai, poteriai*) pavadinimai, pvz.:

Juozas tik buvo parvažiavęs Kalėdų. MAŠ

Kūčių susirinko visa šeimyna. KTK

Parvažiuosiu į kaimą Sekminių. BK

Arklį prišo prie stulpo ir įėjo mišių. TTS (Plg. *Jau nuskambino mišių.* LNKV)

Miestelyje skambino poterių. VIEN

Tarmėse bei šnekamojoje kalboje šie daiktavardžiai tam pačiam reikalui (tikslui žymėti) vartojami ir naudininku, pvz.: *Parvažiuodavo į tėviškę Velykoms. Jau paskambino mišioms* RD.

Yra atvejų, kai tik naudininkas ir tevartojamas, pvz.: *skambino sumai, pertraukai, pamokai* (ne **sumos, pertraukos, pamokos*).

d) Įvairių renginių, vaišių, apeigų, progų pavadinimai (tais daiktavardžiai, darybiškai susiję su veiksmažodžiais, pvz.: *sukaktuvės, išleistuvės, sutiktuvės, pabaigtuvės...*, *derybos, posėdis, pokalbis, gastrolės, revizija, repeticija*), pvz.:

Visa brigada susirinko išleistuviu. BALT

Ateik rugiapjūtės pabaigtuviu. DJ

Kas metai jis su kitais garbingais piliečiais buvo kviečiamas į Karaliaučiaus pilį alaus koštuviu. RŠ (Plg. *Ateik į koštuvęs, alus po viena puta, bekošdams atsigersi bent.* SRV)

Teatras išvyko gastrolių. BK

Jis išvažiuodavo revizijos (revizijos daryti). JABL

Šiandien rinksimės posėdžio. BK

Jaunikaitis pas jaunają užgérų važiuodavo. ³DŽ 879

Šie tikslų kilmininkai nėra dažni. Jie turi pakaitalų. Beveik visais atvejais galima vartoti prielinksnio į konstrukciją, pvz.: *susirinko išleistuviu / į išleistuvęs, sukvetė instruktažo / į instruktažą, išvyko derybų / į derybas* (žr. į + gal.).

Atskirais atvejais, kai išvestinio daiktavardžio reikšmė nėra labai nutolusi nuo veiksmažodžio, kilmininką galima pakeisti bendratimi (ir prielinksnio į konstrukcija), pvz.:

išvyko gastrolių / gastroliuoti / į gaстроles

susirinko posėdžio / posėdžiauti / į posėdžių

išvyko derybų / derėtis / į derybas

nuėjo konsultacijos / konsultuotis / į konsultaciją

Iš šios trinarės sinonimų eilės dažniausiai vartojama prielinksnio į konstrukcija, rečiau – kilmininkas.

Kai išvestinio daiktavardžio reikšmė yra gerokai nutolusi nuo jo darybinio pamato (veiksmažodžio) reikšmės kilmininko negalima pakeisti bendratimi, pvz.: *susirinko pabaigtuviu / į pabaigtuves / *pabaigti. Pabaigtuvės* reiškia ne baigimo veiksmą, bet su tuo veiksmu susijusias apeigas – šventę, pokylį.

Antra vertus, kai kuriuos abstrakčius kilmininkus galima vartoti ir su tranzityvinio veiksmažodžio bendratimi, pvz.: *išvažiavo revizijos* (daryti), *sukvietė instruktažo* (išklausyti), *išvyko derybų* (vesti), *nuejo konsultacijos* (gauti).

1.4. Atskirai minėtini apstabarėjė veiksmažodžio *eiti* junginiai su veiksmažodinių daiktavardžių (daugiausia priesagos -tynės vedinių, plg. Ulvydas, red. (1965: 295) kilmininku, pvz.:

- EITYNĖS:** *Eikim eitynių – kas toliau ir greičiau nueis.* Š
GALĒTYNĖS: *Tai ką, kūmai, gal eisim galėtynių?* SML (Plg. *Balti ir melsvi žvériukai susikabina galėtynių.* RŠ)
GRUMTYNĖS: *Piemens eina grumtynių.* JABL
IMTYNĖS: *Ar nenori eit su manim imtynių?* BsMT. *Imtynių einant, reikia eit tris kartus.* SML (Plg. dar: *Leist imtynių jaučius JABL. Piemenys leidžia jaučius badytynių.* KP)
JOTYNĖS: *Eisma, išmaudę arklius, jotynių?* DS
KAPOTYNĖS: *Mes labai mėgstam eit kapotynių su botagu.* DS
LENKTYNĖS: *Kai žirgeliu jojo, bėras su vėjais lenktynių éjo KRÉV. Su šešeliu lenktynių neik.* DS
METYTYNĖS: *Eikš metytynių – katras toliau numesma, aukščiau užmesma.* SL (Plg. *Berniokai, einam prie ežero, eisim mestynių.* DS)
RISTYNĖS: *Par šienapjūtę bernai eidavo ristynių ir trauktynių.* KP
SLĖPYNĖS: *Vaikai, eikim slėpynių!*
TRAUKTYNĖS: *Bijau eit su tavim trauktynių.* SDK
VELTYNĖS: *Mano tévelis eidavo veltynių ANTŠ. Bernai eidavo veltynių, tai trauktynių.* KRS
LAŽYBOS: *Einam lažybų: pamatysi – aš laimésiu.* KTK

Junginys *eiti lažybų* turi keletą sinonimų: *kirsti lažybų, daryti lažbas, dėti lažbas* (LKŽ_{VII} 216).

Nurodytuosius kilmininkus galima pakeisti atitinkama bendratimi, plg.:

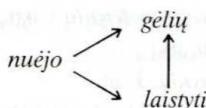
- eiti grumtynių ~ eiti grumtis*
eiti lažybų ~ eiti lažintis
eiti slėpynių ~ eiti slėptis

Junginiai su kilmininku turi apibendrintą reikšmę, o su bendratimi konkretesnę. Antra vertus, veiksmažodis *eiti* šiuose junginiuose yra desemantizavęsis ir nurodo veiksmo pradžią, plg. *eiti grumtynių ~ pradēti grumtynes / grumtis.* Todėl aptariamu junginių kilmininką priskirti prie tikslo kilmininkų galima tik sąlygiškai.

2. KILMININKAS SU BENDRATIMI

2.0. Tikslo kilmininkas dažniau vartojamas su tranzityvinių veiksmažodžių bendratimi, pvz.: *nuejo geliu laistyt* (plg. *laistys gėles*). Ši konstrukcija sakinyje atlieka vieną semantinę funkciją – žymi pagrindinio veiksmažodžio reiškiamo veiksmo tikslą – siekiama objektą ir kartu numatomą poveikį jam (tam objektui). Kitaip tariant, tarp šios konstrukcijos dėmenų yra objektinis santykis. Tikslo kilmininkas su tranzityvinių veiksmažodžių bendratimi ypatingas tuo, kad bendraties žymimo veiksmo objektaς čia reiškiamas ne išprastu galininku, o kilmininku. Tai priklauso nuo konstrukcijos sintaksinių ryšių pobūdžio (žr. 1 schemą):

1 SCHEMA

Kilmininkas ir bendratis (kiekvienas atskirai) tiesiogiai priklauso nuo pagrindinio veiksmažodžio (plg. *nuejo geliu* + *nuejo laistyt*), bet tarp jų irgi jaučiamas objektinis santykis (plg. *laistyt geliu* → *laistys gėles*).

Taigi slinkties veiksmažodžių junginiai su kilmininku ir bendratimi sudaro uždarą sintaksinę struktūrą su dviliapiais sintaksiniais ryšiais.

2.1. Kilmininkas jungiasi su GALININKO REIKALAUJANČIU VEIKSMAŽODŽIU BENDRATIMI.

2.1.1. Veiksmažodžių junginiai su tikslo kilmininku ir bendratimi pagal dėmenų tvarką sudaro kelis modelius¹:

- (1) V – GEN INF: *nuejo / rugių kirsti*
- (2) V – INF GEN: *nuejo / kirsti rugių*
- (3) GEN INF – V: *rugių kirsti / nuejo*
- (4) INF GEN – V: *kirsti rugių / nuejo*
- (5) GEN – V – INF: *rugių / nuejo / kirsti*
- (6) INF – V – GEN: *kirsti / nuejo / rugių*

Žodžių tvarka gali turėti įtakos konstrukcijos stabilumui / nestabilumui (sintaksių ryšių pergrupavimui).

(1) V – GEN INF:

V – intranzityvinis slinkties veiksmažodis; subjektas – gyva būtybė:

Eina daržininkas daržovių palaistyt. MAŠ

Tik sudėjau akis, ir atejo manęs kelti. RM

Neilgai trukus ir pas jus nueisiu tvarkos padaryti. LzP

Anupras pasikrapštė pypkę ir priėjo prie žiburio ugnelės išižiebti. BOR

Jaunoji nubėgo po kita vyšnia laiško skaityti. CV

Važiuoja tas žentas uošvės pažiūrėti, ar jau sušalo. SŽ

¹ Vartojami šie simboliai: V – pagrindinis veiksmažodis (ir tranzityvinis, ir intranzityvinis), Gen (genityvas) – kilmininkas, Inf (infinityvas) – bendratis.

Tegu tik suras darbo ir kambarių paukščiu atskris jos paimti. AVYŽ

Atsisėdės ir nusiyrė žuvų gaudyti. GRV

Sugrižo daiktų pasiimti. KTK

Sustojom arklių pailsinti. UT

GEN INF eina ir su intranzityviniais veiksmažodžiais *rengtis*, *ruoštis*, kai šalia yra galinio taško konstrukcija, kuri signalizuoja esant numanomą (ar praleistą) slinkties veiksmažodį (jį galima atstatyti iš konteksto ar kalbos situacijos), pvz.:

Ruošiuos [važiuoti] *į téviškę Kalėdų švęsti.*

Tą rytą jis su broliuku susiruošė [eiti] *prie upės laivelių leisti.*

Rengiuos [eiti] *į turgų sėklų pirkti.*

Vaikai išsirengė [eiti] *ant piliakalnio laužo kurti.*

Šnekamojoje kalboje su nurodytais veiksmažodžiais GEN INF pasakomas ir vienas (be galinio taško nurodymo), pvz.:

Ruošiamės [eiti] *bulbų kast.* LP

Tačiau tokioje pozicijoje dažniau sakoma tranzityvinio veiksmažodžio bendratis su galininku, pvz.: *Šeimininkė ruošesi sutikti svečius.* Dėl minimų veiksmažodžių junglumo žr. Sližienė (1998: 297–298; 320–321).

V – tranzityvinis slinkties skatinimo veiksmažodis:

Kviečia svocios karavojaus palupineti. BALTR

Visi miestai siuntė delegacijas jo sveikinti. BALČ

Ir štai jus, dragūnus, kareivius, prastus žmones atvarė tokį pat žmonių plakti. MYK-PUT

Motina nusivedė visus klėtin kraičio parodyti. VAIŽG

Parveža martelę puodelių mazgoti. LŠ

Mane direktorius paleido porai dienų namo daiktų atsigabenti. VENCL

O Juozapėlį pristatė burokų kapoti. PAUKŠT

Paliko mane namų saugoti. KTK

V – intranzityvinis ar tranzityvinis daikto padėties keitimo veiksmažodis:

Pavakarojė sėsdavo už stalo vakarienės valgyti. VIEN

[Juozas] prisėdo ant kelmelio pailsėti ir pypkės užsidegti. LZP

Atsistojos pamokslo sakyti. BK

Prigulė valandėlę kojų pailsinti. KTK

Pasodino svečią vakarienės valgyti. KTK

Suklupdė vaikus poterių kalbėti. UT

Ištiesė ranką durų atidaryti.

Šis modelis yra stilistiskai neutralus ir dažniausias.

(2) V – INF GEN:

Kartą aš dirbau pas juos ir vakare užėjau aplankytį ligonio. PAUKŠT
 [Baltaragis] *nuejo* dar kartą į seklyčią pažiūrėti dukters. BOR
Etmonas griežtai anąsyk pareiškė josiąs į Lietuvą susirast sau žmonos. SIMON
 [Jurgutis] *parbėgo* namo pažiūrėti savo karvelių. MAŠ
Visi kalbėjo, drąsesnieji lipo sakyti prakalbį. VENCL
Atsiunčia karalienę tarną nupirkť obuolių. SŽ
Pakvietė elektriką įsukti lemputės. SP
Varovai dieną ir naktį varē miniu minias statyti klaikios tvirtovės. BOR
Julė nusitempė jį prie šulinio nusiplauti kojų. JACIN
 [Ančiulis] *nusivedė* [mokytoja] apžiūrėti kambario. BALTR
Barbelė pristojो neva susitaisyti ryšelio. LZP
 [Tutkus] *nusilenkė* pabučiuoti jai rankos. VENCL

Šis modelis yra inversinis pagal kilmininko poziciją bendraties atžvilgiu. Kilmininko postpozicija gali būti nulemta saknio struktūros: postpozicinio pažyminio buvimo (prie kilmininko) (a) arba esant keliems vienarūšiams kilmininkams (b):

- (a) *Ji atejo pas langą niūniuoti dainos apie putinų šakelę.* Cv
Pavasarį Kadmó eidavo į pajūrį mušti jaunu ruonių, išlipusių ant kranto pasišildyti. MAŠ
 (b) *Išėjau pasižiūrėti laukų, upės, lankos.* PAUKŠT

Modeliai (1), (2) skiriasi prasminiu kirčiu: pirmuoju labiau pabrėžiamas siekiamas objektas, jį žymintį kilmininką pasakant po pagrindinio veiksmažodžio, o antruoju – siekiamas veiksmas, plg.: (1) *nuejo senelės aplankytı* ir (2) *nuejo aplankytı senelę*. Pastarasis modelis yra parankus sintaksinių ryšių pergrupavimui: po bendraties einantis kilmininkas gali būti keičiamas galininku, plg. *nuejo aplankytı senelę*.

(3) GEN INF – V:

Taip jau sutapo, kad išvakarėse manęs aplankytı atvažiavo motina. AVYŽ
Šiaurės Europos paukščiai žiemos praleisti traukia Baltijos pakraščiais. IVAN
Juodu jaunu sielių plukdyti išeidavo. Cv
Medžių vogt tamsoj į šilo pašalį traukias. DON
Rytą vėl du išėjo medžioti, o pietų gaminti paliko Geležminkę. SŽ

(4) INF GEN – V:

Ravėt daržo išsiuntė. KTK

Modelių (3) ir (4) vartosena gali būti struktūriškai sąlygota klausiamojo saknio su neiginiu *ne*, pvz.:

Ar tiktais ne malūno pirkti atejo? BOR

Ar tik ne skinti obuolių nubėgo vaikai? KTK

(5) GEN – V – INF:

Aš vandenio lekiu atnešti. ĖR

Sugirgždėjo tvarto durys – gyvulių nuėjo pažiūrėti. BUBN

Aš naujo ryto eisiu sutikti. BRDŽ

(6) INF – V – GEN:

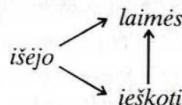
Apžiūrėti išėjo laukų. KTK

Šie modeliai su veiksmažodžio interpozicija yra reti, ypač pastarasis (6). Jie rodo kilmininko su bendratimi konstrukcijos skaidomumą, jos dėmenų santykinį savaran-kiškumą vienas kito atžvilgiu.

2.2. Kilmininkas jungiasi su KILMININKO REIKALAUJANČIU VEIKSMAŽODŽIU BENDRATIMI.

2.2.0. Prie slinkties, jos skatinimo ir pan. veiksmažodžių (žr. 0.3) jungiamas ne tik kilmininkas su tranzityviniu veiksmažodžių bendratimi, bet ir su kilmininko reika-laujančiu veiksmažodžių bendratimi (žr. 2 schemą):

2 SCHEMA

Šie junginiai yra tos pačios sintaksinės ir semantinės struktūros kaip ir junginiai su tranzityvinio veiksmažodžio bendratimi.

Kilmininkinių veiksmažodžių nėra daug (žr. Ambrazas, red. 1997: 510). Be to, ne visi jie gali būti vartojami tikslui reikšti. Ypač dažnos konstrukcijos su bendratimi *ieškoti*, pvz.:

[Vizgirda] *išėjo tikro kaltininko ieškoti.* BOR

Bet miegas nemerkia bluosto, ir mes išėjom į stepę laukti ryto... BALT

Užėjom vienon trobon paklausti kelio. KTK

Atsisėdo pasiklausyti pasakojimų. VENCL

Anksčiau keliasi ir jau visas ménuo eina mokyti vargoninkystės. Cv

2.2.1. Tikslo konstrukcijas sudaro ir kilmininką valdantys veiksmažodžiai, išvesti iš tranzityvinių su priešdėliais, dažniausiai su *pa-*, *at-*, pvz.:

Lekiam rugių pasilukštent. MAŠ

(Plg. *pasilukštento rugių*, bet *lukštento rugius*.)

Gali eiti į pušyną šakų pasilaužti. SIMON

Suvokė [Raiboji], kad tai buvo pipiras, suramino ir pasiuntė vandens atsigerti. MAŠ
 (Plg. atsigėrė vandens, bet gérė vandenį.)

2.2.2. Patvarias tikslo konstrukcijas sudaro ir tranzityvinių veiksmažodžių bendratasis su dalies (neapibrėžto kieko) kilmininku (daiktavardis paprastai reiškia medžiagą), pvz.:

Dabar eisim druskos pirk. SŽ
 (Plg. pirkо druskos ir pirkо druską.)

Aš vandenio lekiu atnešti. ĘR
 (Plg. atnešē vandens ir atnešē vandenį.)

Didelė pramoga būdavo eiti į rūsių parsinešti obuolių. IVAN
 (Plg. parsinešē obuolių ir parsinešē obuolius.)
 [Žalčiai] *ateidavę gerti pieno* iš vieno dubens su vaikais. IVAN

Apie dalies kilmininką plačiau žr. Švambarytė (1996: 39 tt).

2.3. Kilmininko poziciją užima ŠALUTINIS SAKINYS.

Kilmininko poziciją prie tikslo bendraties gali užimti ir prijungiamomo aiškinamojo sakinio šalutinis dėmuo, pvz.:

Visa drebėdama pribėgo Jurga prie lango pažiūrėti (ko?), kas čia atsitiko. BOR

Ir Viliukas nubėgo Barkui pasakyti, kokia mamatė gera. SIMON

Jonas liko laukti, iš kur pasirodys ta baimė. SŽ

Plačiau apie tai žr. Ulvydas, red. (1976: 815).

Tikslo konstrukcijoms su bendratimi pagal komunikacinių turinių yra artimos dviejų veiksmažodžių (vienas jų slinkties) liepiamosios nuosakos (a) ar būsimojo laiko (b) formų samplaikos, plg.:

(a) *Eik užsimauk vyžas.* DON (Plg. Eik užsimauti vyžų.)

(b) *Eisiu atnešiu vandens.* (Plg. Eisiu atnešti vandens.)

Pirmoji forma gali būti liepiamosios nuosakos, antroji – būsimojo laiko, pvz.:

Eik paskinsi tu man obuolių. SŽ (Plg. Eik paskinti tu man obuolių.)

2.4. Vietoj kilmininko vartojuamas ir GALININKAS.

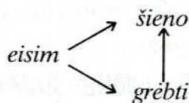
2.4.1. Nors tikslo kilmininkas su galininkinio veiksmažodžio bendratimi laikomas bendrinės lietuvių kalbos norma, tačiau vietoj kilmininko pasakomas ir galininkas (žr. 3 schemą).

Gretinamieji junginiai skiriasi ne tik morfolagine (vienas su kilmininku, kitas su galininku), bet ir sintaksine sandara. Kilmininkas (1) yra tiesiogiai susijęs ir su pagrindiniu veiksmažodžiu (*eisim šieno*), ir su bendratimi (*šieno grėbtı*) (dvilypiai sintaksiniai ryšiai), o galininkas (2) yra stipriai valdomas bendratimi einančio veiksma-

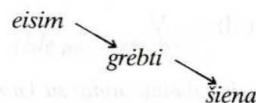
žodžio ir neturi tiesioginio ryšio su pagrindiniu (slinkties) veiksmažodžiu. Vadinas, yra įvykės sintaksinių ryšių persigrupavimas.

3 SCHEMA

(1) *eisim šieno grėbt*

(2) *eisim šieną grėbt*

Galima pridurti, kad ir sakinio dalių lygmenyje yra pasikeitęs šio galininko (palyginus su kilmininku) ranga: galininkas eina sakinio dalies (tikslo aplinkybės, išreikštos bendaratimi) palydovu, o ne sudėtinės aplinkybės komponentu (kaip kilmininkas).

2.4.2. Galininko vartosena vietoj tikslo kilmininko ne naujas dalykas. Galininko skverbirimas prasidėjo jau seniai: jis paliudytas XVII a. raštuose (Ambrasas 1995: 82).

Galininkas vietoj tikslo kilmininko vartojamas ir kai kuriose tarmėse: daugiausia vakarų aukštaičių, dalies žemaičių, rečiau – kitur (Dumašiūtė 1967: 25; Piročkinas 1972: 131 tt.; Ambrasas 1995: 82; Šukys 1998: 204). Štai pluoštas pavyzdžių iš tarimių:

Einu karvęs (ir karvę) perrišti. Dkš (Marijampolės r.)

Tėvas ją pasiuntė in turgū nupirkti karvutę. Klvr (Marijampolės r.)

Tas vyras puolė traukt iš šulinio aną, i [ir] abu užduso. Grdž (Jurbarko r.)

Vieną vyšnią apskyniau, eisiu kitą ruošuot. Skr (Jurbarko r.)

Išsiuntė vakare auklelę įnešti iš kamaros pakulų kuodelį. Všv (Telšių r.)

Liuob puls ant krėslo, ant kubilaičio veitingas sakyti. Šts (Skuodo r.)

O paliko tą triakę ją saugot. Ožk (Vilkaviškio r.)

Sėdau už stalelio laiškelį skaityti. Plm (Kaišiadorių r.)

Eik tu vežimą mint, tu geriau nuroosi. Bsg (Radviliškio r.)

Pasitaiko tokią galininkų (prie tikslo bendaraties) pietų ir rytu aukštaičių šnektose, pvz.:

Mergelę palieka kept pyragus. Dv (Šalčininkų r.)

Eisime ančėžius pjauti. Šmn (Kupiškio r.)

Sėda apžiūrėt sutrenktą koją. Balt

Dabartinėje rašomojoje kalboje abi konstrukcijos įvairuoja. Vyrauja kilmininkas su bendaratimi. Galininkas dažnesnis vakarų tarmėms (ypač Mažosios Lietuvos) atstovaujančių autorų raštuose. Sakysim Kristijono Donelaičio „Metuose“ (parengė K. Ulvydas, Vilnius, 1983) aiškiai vyrauja galininkas. J. Šukys (1996: 55) yra pateikęs tokią statistiką: galininkas su tikslo bendaratimi sudaro net 87%, o kilmininkas – tik 13%. Pateiksime pavyzdžius su galininku prie tikslo bendaraties pagal konstrukcijų žodžių tvarkos modelius (plg. 2.1.).

(1) V – ACC INF:

Vislab tuo pulkais išlindo vasarą sveikint. 21

Jau pargrižtam jus gaivint. 105

Ir kas dar daugiau susibastėt Lietuvą vargint. 106

(3) ACC INF – V:

Musės ir vabalai, uodai su kaimene blusų mus jau vargint vėl pulkais susirinko. 21

Ale kokie dyvai, nei viens iš didelio pulko verkdams ar dūsaudams mus aplankyt nesugrižo. 22

Valgį sau sužvejot pas klaną nulékė greitai. 22

Juk ir jie kasmets, mus aplankyt sukeliavę. 25

Kaip daro mūs gaspadinės, kad žiemos čese ką verpt krūvoms susisėda. 38

I Karaliaučių dalgi pirkst tiesiog nukeliavo. 54

Kad jau kelios jų su grybais į Karaliaučių kupčiams išsparduot ir ką nusipirk tukeliavo. 58

Su mergoms ką verpt susisės pas kakalį šiltą. 58

Ir mes būriškai laukus išsidirbt susibėgom. 60

jo žaizdas aptvert susirinko. 85

Ne tik vokiečiai visoki mus pažiūrėti, bet ir daug prancūzų mus mylėt susirinko. 95

Štai laputė iš tolo jį lankyt atbėga. 116

Jus daržovę sét į daržą ragina bėgti. 39

(4) INF ACC – V:

Bet ir meškos ir vilkai šokinėdami džiaugės ir suplešyt ką į pagirį traukės. 21

Irgi praryt mano dūšią vis į patalą siekė. 48

(5) ACC – V – INF:

Ir šiaurys pasišiaušęs vėl mus atlekia gandint. 90

Tikslo kilmininkas su bendratimi pavartotas vos keletą kartų, pvz.:

Irgi pačias, kaip reik, linų raut guikite greitai. 58

Medžių vogt tamsoj į šilo pakraštį traukias. 79

Varnų mušť tuoju, kiek reik, su puloku bėgo. 99

Gali būti, kad galininko vyrimą čia skatino vokiečių kalbos įtaka, o kilmininko vartojimo atvejai perimti iš tarmės, kurioje turėjo būti gretiminė šių formų vartosena.

3. BENDRATIS

3.1. Su tais pačiais veiksmažodžiais kaip ir kilmininkas (su bendratimi) (0.3) tikslui žymėti vartojama ir viena bendratis, paprastai **intranzityviu** veiksmažodžiu, pvz.:

išėjo pasivaikščioti, susirinko pasitarti, pasiliiko nakvoti, išsiuntė apsižvalgyti, išleido tarnauti, atsiklaupė pasimelsti, atsisėdo pailsėti, pakilo išeiti.

Šešelga išėjo apsidairyti į lauką. BOR

Poilsiautojai puola į neramią jūrą maudytis. SP

Šiandien Deveikos bitelės pirmą kartą išlindo iš avilio pasišildyti saulutėje. Cv

Širmieji žirgeliai pailsėt sustojo. KTK

Stasiuko tėvai naujus namus statėsi ir sūnelį išsiuntė pas dėdę paviešeti. MAŠ

Mykolas pakvietė atsisėsti ir virėja. VIEN

Nusivedė juos vištelié prie kūdros pagirdyti. MAŠ

Girios žvėrys seimą kėlė... seni meškiną patupdė vidury ant kelmo pirmininkauti. MAŠ

3.2. Tikslą gali žymėti ir viena tranzityvinio veiksmažodžio bendaratis (be kilmininko), kai jos objektas yra aiškus ar neaktualus, pvz.:

Moteris susėdo verpti.

Kviesk šeimyną valgyti. Išleido sūnų ganyti.

Veda senis veršius gert. SŽ

Duktė išvažiavo į Vilnių studijuoti.

Nainys išlipo užsirūkyti. MIKEL

Ten aš su savo broliais kartais nuvažiuodavau pamėdžioti. IVAN

3.3. Tam tikrų veiksmažodžių tikslo bendaratis gali būti pakeičiamas tos pačios šaknies daiktavardžių kilmininku, pvz.:

nuėjo atsigulti / pogulio

atsigulė pailsėti / poilsio

liko nakvoti / naktigulio / nakvynės

pakvietė pietauti / pietų / pietų valgyti

susirinko vakarieniauti / vakarienės / vakarienės valgyti

pakvietė šokti / šokio

išvyko derėtis / derybų / į derybas

susirinko posėdžiauti / posėdžio / į posėdį

3.4. Tikslo bendaratis gali būti sinonimiška atitinkamos leksinės raiškos prielinksnio į konstrukcijai, pvz.:

išjojo medžioti / į medžioklę

išėjo pasisečiuoti / į svečius

atėjo paviešeti / į viešnagę

išėjo kariauti / į karą

susirinko puotauti / į puotą

nuejo pasitarsti / į pasitarimą

3.5. Veiksmažodžių su priesaga *-auti*, išvestų iš augalų (*uogauti*), gyvūnų (*peliauti*), rečiau – kitų daiktų (*kiaušiniauti*) pavadinimų, tikslo bendaratis gali būti pakeičiamas atitinkamo daiktavardžio kilmininku su bendratimi tranzityvinio veiksmažodžio, žyminčio į nurodytą objektą nukreiptą iprastą veiksmą:

RINKTI:	<i>išėjo aviečiauti / aviečių rinkti</i>
	<i>išsiruošė grybauti / grybų rinkti</i>
GAUDYTI:	<i>nuskubėjo žuvauti / žuvų gaudyti</i>
	<i>ėjo katinas peliauti / pelių gaudyti</i>
IEŠKOTI:	<i>išvažiavo pašarauti / pašaro ieškoti</i>
MEDŽIOTI:	<i>išėjo kiškiauti / kiškių medžioti, gaudyti</i>
SKINTI:	<i>nuėjo riešutauti / riešutų skinti, ieškoti</i>
	<i>eik kiškiakopūstauti / kiškio kopūstų skinti, rinkti</i>
RIŠTI:	<i>išėjo šluotauti / šluotų rišti</i>

Beje, šias sinonimų eiles paprastai galima papildyti ir kilmininku, pvz.: *išėjo aviečiauti / aviečių rinkti / aviečių*.

4. SIEKINYS (SUPINAS)

Ši speciali tikslo reikšmės forma bendarinėje kalboje nebevartojama, – ją yra pakeitusi bendaratis. „Siekinsky dabar béra vartoamas tik rytinėje ir pietinėje rytu aukštaičių tarmės dalyje ir iš šios tarmės kilusių rašytojų kūriniuose (dažniausiai kaip tam tikra stilistinė priemonė). Seniau jo būta gyvo visoje Lietuvoje. Dar senuosiuose raštuose ji vartojo ne tik rytu, bet ir vidurio bei vakarų aukštaičių tarmių atstovai (M. Daukša, J. Bretkūnas, rečiau M. Mažvydas)“ (Ulvadas, red. 1971: 418).

Siekinsky vartoamas su tais pačiais veiksmažodžiais kaip ir tikslo bendaratis: su slinkties, jos skatinimo, daikto padėties keitimui ir dar vienu kitu.

Siekinsky iš tranzityvinį veiksmažodžių (kaip ir ji pakeitusi bendaratis, žr. 3.) varojamas su objekto kilmininku, pvz.:

- Pusryčio pavalgom ir einam linų braukti.* ŠMN
- Kai pas tau būdavo, tai puldavo ir ravėtų, ir andenio atneštų.* SLM
- Ažusuk alaus atsigertų.* PND
- Aisma, broliai, šieno pjautų.* DS
- Sugrižo talkininkai paplovų valgytų.* VAIŽG
- Visi šoko durų rakintų, savo turto slėptų.* BIL
- Skubinas kaip tinginys darbo dirbtų.* Sv
- Atlik rugių pjautų.* JABL
- Ėgi devintų metų sulaukus, jau kelio taisytų išvarė.* GUD-GUZ
- Nesiųsk vilko avelių ganytų.* DKK
- Visi nusigando ir, ką beregint, stūmė Katrę išvestų bėrio iš svetimos dalies.* VAIŽG
- Sukvietė Kunotas... žalio midaus paragautų, seno vaidilos... pasiklausytų.* KRÉV
- Pavasarį išleido ją žąsų ganytų.* VIEN

Nebeturėdamas iš ko gyventi, ir vėl apsiémé avelių ganytų. BM

Beje, pastaruoju atveju bendrinėje kalboje vartojama bendratis ne su kilmininku, o su galininku, pvz.: *apsiémé aveles ganyti*.

Antra vertus, ir su siekiniu (kaip ir su tranzityvinio veiksmažodžio bendratimi, žr. 2.4.) vietoj kilmininko retkarčiais pasakomas galininkas, pvz.:

Eisiu imsiu dalgele, eisiu šieną šienautų. KTV
 [Bielinis] *nubέgo ériuką iš vasarojaus varytų.* VIEN

Siekinys iš intranzityvinių veiksmažodžių, pvz.:

Reiks pašalēn bęgioti pažiobčiotu kaip žuvimis. VAIŽG
Jegu bus gražus oras, tai lēksma (v)uogautų ir grybautų. PNM
Sekančią dieną samdiniai susirinko vakarotų. VIEN
 [Puodžiūnas] *prigulē ant sofos pailsėtų.* VIEN
 [Joniuką] *reiksių leisti piemenautų.* BIL
Vieną kartą mergaitė išsipašė krembliautų. JABL
Susigodojo vyrai žalion girion jotų. KRÈV

5. PRIELINKSNINĖS KONSTRUKCIJOS

5.0. Tam tikrais atvejais tikslą (siekinį) gali žymeti ir kai kurios prielinksnių konstrukcijos:

- (1) *i* su galininku: *Sūnūs išvyko i medžioklę.*
- (2) *prie* su kilmininku: *Šeimyna išėjo prie rugių.*
- (3) *dėl* su kilmininku: *Tėvas atejo dėl sūnaus.*

Pirmųjų dviejų konstrukcijų (*i* su galininku ir *prie* su kilmininku) tikslo reikšmė išryškėja tam tikromis leksinėmis sąlygomis šalia jų pagrindinės galinio taško reikšmės. O prielinksnio *dėl* konstrukcijų tikslo reikšmė yra susijusi su pagrindine priežasties reikšme.

5.1. Tikslą žymi *i* SU GALININKU.

5.1.1. Veiksmažodžių valentingumo požiūriu *i* su galininku konstrukcijos sakinyje gali visai atstoti valentinę palydovą – krypties konstrukciją (plg. Sližienė 1994: 31). Todėl šalia jos retai ir vartojamos krypties konstrukcijos, pvz.: *Išvažiavo i Dusetas i žirgu lenktynes.* *Sekmadienį eisim ant piliakalnio i gegužinę.*

5.1.2. *I* konstrukcijos, reiškiančios tikslą, vartojamos su tais pačiais veiksmažodžiais kaip ir kilmininkas (su bendratimi): su slinkties (žr. 0.3a), jos skatinimo (žr. 0.3b) ir dar su veiksmažodžiais *paimti* (*i* medžioklę), *priumi* (*i* sargybą), *atiduoti* (*i* rekrūtus). Tačiau jos nevartojamos su daikto padėties keitimo veiksmažodžiais (plg. 0.3c), taip pat su veiksmažodžiais *sustoti*, (*pasi*)likti.

5.1.3. Tikslo konstrukcijos dažniausiai daromos su veiksmažodiniai daiktavardžiai (veiksmažodžių abstraktais), rečiau – su kitais abstrakčios reikšmės daiktavardžiai (*lažas, baudžiava, nelaisvė, gegužinė*).

5.1.4. Kai kurias prielinksnio į tikslo konstrukcijas galima pakeisti labiau apibendrintą tikslo reikšmę turinčia atitinkama bendratimi. Konstrukciją su prielinksniu į iliustruoja šie pavyzdžiai:

*Su Andriumi dažnai į medžioklę eina ir Ketė. Cv
Urtė nustebė, kad jau šiandien reikės važiuoti į tarnybą. SIMON
Meškinas liepė kiškui grįžti į sargybą. MAŠ
Jodami į karą, jie trimituodavo ilgais trimaitis. IVAN
Kitos naktį, slapta pro langą išlipusios, į šokius eina. PAUKŠT
Tada sėdo ant arklio ir leidosi į kelionę. GD
Reik man pavalgyti ir eit į darbą. PC
Užauge, į nakvynę sugrįžę, jauni žvirbliukai jau ne pasakų klausydavo... MAŠ
Nusigandę ir nusiminę šilų viensėdžiai nedriso į poilsį eiti. SIMON
Nesako broliui, kad mama liepė ir ji pasikviesčia į talką. PAUKŠT
Jam į pagalbą skuba tėvas. Cv*

Panašia reikšmė vartojama ir tos pačios šaknies veiksmažodžio bendratis: *eina medžioti, važiuoja tarnauti, grįžo sergēti, joja kariauti, eina šokti* ir pan.

5.1.5. Prielinksnio į konstrukcijos, sudarytos su veiksmažodiniais daiktavardžiais, žymintais ne pačius veiksmus, o su jais susijusias apeigas, vaišes ar šiaip renginius, į kuriuos vykstama (žr. Ambrasas, red. 1997: 144), paprastai tikslo bendratimi nepa-keičiamos, pvz.:

*Alksnienė išėjo į vestuves (*vesti). PAUKŠT
Pakvietė kaimynus į įkurtuvės (*iškurti). RŠ
Susirinko visi į tas gimtuvės, tada tėvas išrinko kūmus. SŽ
Po 1–2 savaičių merginos tėvus kviesdavo į sugrąžtus, kad susipažintų su vyro tėvų gyvenimu. RŠ
Laukia dieną, laukia antrą, trečiąjį dienelę žemė sudrebėjo – tai senas uošvelis į peržiūras atjojo. KRĖV
(Plg. dar: Čia viską sutaria ir prašo, kad tėvai atvažiuotų peržiūrą. LP)
Tėvas nuėjo į susirinkimą (*susirinkti). Mokinys grįžo į pamoką (*pamokyti).*

Paprastai prielinksnio į konstrukcijų negalima pakeisti tikslo bendratimi, jei jų daiktavardis turi pažymintį, pvz.:

*Liepė sušaukti kumečius ir bežemius į svarbū pasitarimą. Cv
Artistai susirinko į generalinę repeticiją. Cv
[Jie] taip pat buvo atvykę į ši pokylį. VENCL
Išleidau bernelį į didįjį karelij. JD
Galiu išvažiuoti į kokias nors didingas statybas. JACIN
Sūnų pašaukė į karą tarnybą. RŠ*

Tiktais retkarčiais pasitaiko išplėstų prielinksnio į konstrukcijų, kurias galima pakeisti bendratimi su priklausomu žodžiu, pvz.:

*Iškeliauja į tolimą žūklę laivai. RIMK
(Plg. iškeliauja toli žūklauti.)*

Kai daiktavardis eina su kilmininku, žyminčiu veiksmo objekta, konstrukciją galima pakeisti kilmininku su bendratimi, pvz.:

Vyras išejo į šernų medžioklę / šernų medžioti.

5.1.6. Tikslo reikšmės atspalvį turi ir prielinksnio į konstrukcijos, sudarytos su tam tikrais abstrakčiais neveiksmažodinės kilmės daiktavardžiais, pvz.:

*Visų veidiuose buvo matyti kažkoks lengvumas, lyg į gegužinę jie būtų susirinkę. Cv
Nuėjau į šermenis, plaukus raujas nuo galvos. VLKJ
Pats Dabar as eina pas baroną į lažą. SIMON*

5.1.7. Panašų tikslo reikšmės atspalvį galima įžiūrėti ir pasakymuose su konkrečius daiktus žyminčiais daiktavardžiais, pavartotais su tais daiktais susijusiems veiksmams nusakyti, pvz.:

*Į grybus reikia eiti anksti. SKD (Plg. reikia eiti grybauti.)
Važiavom į uogas pernai. NV (Plg. važiavom uogauti.)
Einam į mėlynes. KAIR (Plg. einam mėlyniauti.)*

Tokie pasakymai būdingi tarmėms.

5.1.8. Tarmėse, kur vietoj prielinksnio į su galininku vartojamas iliativas, šis linksnis sakomas ir tikslui žymėti, pvz.:

*Tu visą sodžių gali talkon [t. y. į talką] suprašyti. LP
Naktigonén reiké jot. NMČ
Nutraukęs nuo karties kailinius, išrengé vyresnijį sūnų naktigonén. BALT
Kas jūsų šiąnakt naktinén joja – tėvas ar Albinas? TRGN
Priémé jí naktigultan. VRN
Palinkéjo jiedu jam labo vakaro ir pasiprašé nakvynén. SNÉR
Susidéjé dešimt kaimynų iš eilés kas dešimtą dieną ankstii karves išgena rytagonén. RŠ
Mano tėvas nemegdavo svečiuotis, bet vis dėlto kai kada, savo tévo spiriamas, nuvažiuoda-
vio viešnagén ir ten nuobodžiaudavo. IVAN
Prisirengé kelionén ir išvažiavo. BSMT*

5.2. Tikslą žymi PRIE SU KILMININKU.

5.2.1. Prielinksnio *prie* su kilmininku tikslo reikšmė tam tikrais atvejais išryškėja šalia pagrindinės galinio taško reikšmės, plg.:

- (1) *Vaikai nuejо prie upės* (galinis taškas).
- (2) *Moterys nuejо prie šieno* (galinis taškas ir tikslas).

Tikslo reikšmė išryškėja tais atvejais, kai daiktavardis žymi ne konkrečią vietą (1), o neapibrėžtą daiktą (2). Pastarają konstrukciją galima pakeisti tikslo kilmininku su bendratimi, plg.: *Moterys nuejo prie šieno / šieno grębti*. Taigi prielinksnio *prie* tikslo konstrukcija yra lyg sutrauktinė iš kilmininko su bendratimi. Ji vartojama tada, kai iš situacijos yra aiškus iš nurodytą daiktą nukreiptas siekiamas veiksmas. Antra vertus, prielinksnio *prie* tikslo konstrukcijos sandara yra išbaigta: prie jos negalima bendratis kaip prie tikslo kilmininko, plg.:

(3) *nuejo prie šieno* (*grębti)

(4) *nuejo vandens* (*atnešti*)

Prielinksnis *prie* su kilmininku, žymintis tikslą, gali būti vartojamas šalia galinio taško konstrukcijų, pvz.: *Moterys nuejo į paupį prie šieno*. Tačiau tikslo konstrukcija dažniau eina viena ir astoja galinį tašką žymintį valentinį veiksmąžodžio palydovą.

5.2.2. Konstrukcijas su tam tikrus daiktus (ne vietas) žyminciais daiktavardžiais galima pakeisti kilmininku su bendratimi (bendratų atstatant iš konteksto ar kalbos situacijos), pvz.:

Moterys nuėjo prie linų (t. y. linų rauti). BK

Anelė pastatė qsoj atgal ir, jau atgijusi, nuskubėjo vėl prie pėdų (t. y. pėdų rišti). BALTR

Eisim šiandien prie rugių (t. y. rugių kirsti). PLV

Butvila siunčia Sviderskį prie pačių sunkiausiu medžių (t. y. medžių kirsti). CV

Seniūnai nuo ryto iki nakties bėginiėjo po kaimus varinėdamis jaunus ir senus prie akmenų (t. y. akmenų rinkti). CV

Trudė dar jaunutė paklusniai skuto bulves, šen ten slapčia pribègdama prie savo rankdarbių (t. y. rankdarbėlių siuvinėti). SIMON

Sakau, gal kaip nors... O vasarą pasodinsim prie knygos (t. y. knygos skaityti). BALTR

O kada diena palinko vakarop, Anskis lyg tikras šeimininkas sušaukė šeimyną prie knygų.

SIMON

Sédosi visi prie vakarienės (t. y. vakarienės valgyti, vakarienauti). ČIURL

Tikslo reikšmė jaučiama ir konstrukcijose, sudarytose su gyvas būtybes žyminciais daiktavardžiais, pvz.:

Dilgeliéné išsivedė mane atgal prie kiaulių (t. y. kiaulių ganyti, kiaulių šerti). JABL

Eik sau namo prie vaikų (t. y. vaikų prižiūréti). ŽEM

Išeina prie arkliais (prie arklių) (t. y. arklių ganyti). IMB

Jonuką pristatė prie žąsų (t. y. žąsų ganyti).

Aptartaisiais atvejais daiktavardžiai žymi objektą, kurį turės paveikti atitinkamas veiksmas, pvz.: *sėdo prie knygos / knygos skaityti → skaitys knygą*.

Tačiau kartais daiktavardis gali reikšti ir numanomo (siekiamo) veiksmo instrumentą, pvz.:

Anė nubraukė ištryškias ašaras ir grīžo prie ratelio. BALTR

Siuvėjas sėdo prie siuvamosios. BALT

Arklininkai vėl sėdasi prie kortų. Cv

Šias konstrukcijas galima pakeisti sinonimiška bendratimis su įnagininku, plg.: *grīžo prie ratelio* (/verpti rateliu), *sėdo prie kortų* (/lošti kortomis).

Išplėtus konstrukciją atitinkama bendratimi pasikeičia konstrukcijos semantinė funkcija: ji nurodo tik galinį tašką, o tikslą žymi bendratis, plg.: *grīžo prie ratelio verpti; sėdo prie pianino skambinti.*

5.2.3. Tikslo reikšmę kartais turi ir *prie* su veiksmažodžiu abstraktais. Dažniausiai vartojama konstrukcija *prie darbo*, pvz.: 1) *Kitą perpietę mokytojas vyresniuosius tuoju prie darbo pristatė* MAŠ. 2) *Niekas nenorėjo skubeti prie darbo* Cv. Pirmajame sakinaje *prie* su kilmininku galima pakeisti bendratimi (*pristatė prie darbo / dirbt*), o antrajame – į su galininku (*skuba prie darbo / skuba į darbą*). Bendratis šiuo atveju turėtų jau turinio reikšmę (*skuba dirbt*).

5.2.4. Tarmėse prielinksnio *prie* konstrukcijų pasitaiko ir su kitais veiksmažodiniais daiktavardžiais. Ir jas galima pakeisti tikslo kilmininku su bendratimi, pvz.:

Mane parvezė į dvarą prie virimo (t. y. virti valgių). SKR

Karaliénė pri (prie) *gimdymo* (t. y. gimdymo prižiūrėti) *liepė tarnaitėi pavadinti antrają seserį.* ŠLV

Eik prie giesmių (t. y. giesmių giedoti). J

Jūsų sūnus per visus metus buvo blogas mokinys... Taigi... Ir barėm, ir prie pamokų (t. y. pamokų ruoštis) *varėm.* BALTR

5.3. Tikslą žymi DĖL SU KILMININKU.

Dėl konstrukcijos tikslui žymėti su slinkties veiksmažodžiais vartojamos retai, pvz.:

Užsukau pas Feliksą dėl šautuvo. SAJ

Grīžęs neužmiršk ateiti ir dėl savęs (t. y. savo reikalui, savo labui). MIKEL

Pirmau [Perkūnas] tai tikrai dėl juostos lankési, o vėliau dėl gražiosios Vaivos. KRÈV

Atéjau dėl pinigų (pasitarti). KTK

Tačiau *dėl* su kilmininku vartosena tikslui reikšti yra platesnė: šios konstrukcijos jungiamos ir su kitais aktyvaus veiksmo reikšmės veiksmažodžiais (*lenktyniauti, kovoti, varžytis, dirbt* ir pan.), pvz.:

Vaikai lenktyniauja dėl peiliuko: kas pirmas atbėgs, to ir bus peiliukas. SP

Ordinas su kalavijuociais broliaivosi, bet abu varžési dėl žemaičių sričių. VIEN

Šeriau žirgelį dėl gražumėlio. KRÈV

Dirba lyg jaučiai kiaurą dieną dėl sausos duonos plutos. Cv

Apskritai *dėl* su kilmininku tikslo konstrukcijos turi ir priežasties reikšmės atspalvi.

6. IŠVADOS

1. Konstrukcijos su slinkties veiksmažodžiais, prie kurių skiriami ir slinkties skatinimo (*kvesti, siųsti*) bei daikto padėties keitimo (*sėstis – sodinti*) veiksmažodžiai, žymi tikslą kaip siekiamą dalyką (siekini). Tikslas lietuvių kalboje reiškiamas kilmininku (vienu), kilmininku su bendratimi arba viena bendratimi, užimančia kilmininko poziciją (*nuejo vandens / vandens atnešti / maudytis*).

2. Tikslą gali žymėti ir tam tikros leksinės sudėties prielinksnių konstrukcijos: į su abstrakčios reikšmės, paprastai veiksmažodinių daiktavardžių, galininku (*išėjo į susirinkimą*), *prie* su tam tikrus daiktus žyminčių daiktavardžių kilmininku (*nuejo prie rugių, sėdo prie knygų*). Tokiais atvejais išlieka ir slinkties galinio taško reikšmė, kuri siems prielinksniams yra pagrindinė.

Tikslą žymi ir prielinksnio *dėl* konstrukcijos su kilmininku. Jos vartojamos ne tik su slinkties, bet ir su kai kuriais kitais aktyvaus veiksmo veiksmažodžiais (*lenktyniauti dėl pirmos vienos, kovoti dėl nepriklausomybės, varžytis dėl žemės*). Tikslo reikšmė neretai turi ir priežasties reikšmės atspalvį.

3. Centrinę vietą tikslo reikšmės priemonių sistemoje užima bendratis – viena ir su kilmininku, o prielinksnių konstrukcijos sudaro tos sistemos periferija.

Konkrečių daiktavardžių tikslo kilmininkas gali eiti vienas ir su bendratimi. Eida-
mas vienas jis gali būti laikomas elliptiniu, pvz.: *nuejo vandens (atnešti)*. O abstrakcių,
paprastai veiksmažodinių daiktavardžių, kilmininkas vartojamas vienas ir jį galima
pakeisti atitinkama bendratimi, pvz.: *nuejo pogulio / pagulėti*. Vienas tikslo kilmininkas
(be bendraties) vartojamas su šio linksnio reikalingais veiksmažodžiais: *klausti*
(kelio), *prašyti* (pinigų), *reikalauti* (skolos), *teirautis* (naujienu), *ieškoti* (laimės).

4. Tikslo konstrukcijos yra tarp savęs susijusios sinoniminiaių ryšiai. Susidaro ke-
lios sinonimų eilės, į kurias įeina bendratis – viena ar su kilmininku:

1) bendratis / kilmininkas (veiksmažodžių abstraktų) (*nuejo pagulėti / pogulio, atsi-
gulė pailsēti / poilsio, susirinko pasikalbėti / pokalbio*);

2) bendratis (iš daiktavardžių išvestų veiksmažodžių su priesaga *-auti*) / kilmininkas su bendratimi kito veiksmažodžio, žyminčio į obyminčio į objektą nukrą veiksma (*nuejo pietauti / pietu / pietu valgyti, išėjo riešutauti / riešutu / riešutu skinti, išsiuntė aviečiauti / aviečių / aviečių rinkti*);

3) bendratis / į su galininku veiksmažodžių abstraktų (jei jų reikšmė nėra labai nutolusi nuo pamatinio veiksmažodžio) (*išvyko medžioti / į medžioklę, atskubėjo pagelbėti / į pagalbą, grįžo sergeti / į sargybą*);

4) *prie* su kilmininku tam tikrus daiktus (ne vietas) žyminčių daiktavardžių / to paties daiktavardžio kilmininkas su bendratimi veiksmažodžio, reiškiančio į nurodytą objektą nukreiptą įprastą veiksma (*nuejo prie rugių / rugių pjauti, sėdo prie knygos / knygos skaityti, vaiką išsiuntė prie žąsų / žąsų ganyti*);

5) *prie* su kilmininku / bendratis su įnagininku (kai daiktavardis žymi instrumentą) (*sėdo prie ratelio / verpti rateliu, sėdo prie pianino / groti pianinu, susėdo prie kortų / lošti kortomis*).

Kilmininkas prie tranzityinių veiksmažodžių bendraties dėl sintaksinių ryšių per-
grupavimo kartais esti keičiamas galininku, pvz.: *nuejo aplankyt senelęs / senelę*.

SUTRUMPINIMAI

ANTŠ – Antašavà, Kupiškio r.

APUT – Juozas Aputis

AVYŽ – Jonas Avyžius

BALČ – Juozas Balčikonis

BALT – Juozas Baltušis

BALTR – Aleksas Baltrūnas

BIL – Jonas Biliūnas

BK – bendrinė kalba

BM – Lituatische Mundarten, gesammelt von A. Baranowski... Leipzig, 1920.

BOR – Kazys Boruta

BRDŽ – Bernardas Brazdžionis

BSG – Baisogala, Radviliškio r.

BSMT – J. Basanavičius. Lietuviškos pasakos... Shenandoah, 1898, 1902.

BsV – Iš gvenimo vėlių ir velnių. Surinko dr. J. Basanavičius, Chicago, 1903.

BUBN – Vytautas Bubnys

Cv – Petras Cvirka

ČIURL – Sofija Čiurlionienė-Kymantaitė

DJ – Daujénai, Pasvalio r.

DKK – Duokiškis, Rokiškio r.

DKŠ – Daukšiai, Marijampolės r.

DON – Kristijonas Donelaitis

DR – Darbénai, Kretingos r.

Ds – Dūsetos, Utenos r.

Dv – Dievěniškės, Šalčininkų r.

^DŽ – Dabartinės lietuvių kalbos žodynas, Vilnius, 1993

ÉR – Ériškiai, Panevėžio r.

GD – Gadūnāvas, Telšių r.

GL – Geīgaudiškis, Šakių r.

GRD – Gifdiškė, Šilalės r.

GRDŽ – Girdžiai, Jurbarko r.

GRV – Gervéčiai, Baltarusija

GRŽ – Grūžiai, Pasvalio r.

Gs – Geistaraĩ, Vilkaviškio r.

GUD-GUZ – Aleksandras Gudaitis-Guzevičius

IMB – Iñbradas, Zarasų r.

IVAN – Tadas Ivanauskas

J – Antanas Juška

JABL – Jonas Jablonskis

JACIN – Leonidas Jacinevičius

JD – Lietuviškos dainos 1–3, užraše Antanas Juška, Vilnius, 1954.

KAIR – Kairiai, Šiaulių r.

KB – Kabėliai, Varėnos r.

KLVR – Kalvarijà, Marijampolės r.

- KP – Kūpiškis
 KRÉV – Vincas Krévė-Mickevičius
 KRS – Kařsakiškis, Panevėžio r.
 KTK – Kuktiškės, Utenos r.
 KTV – Kietaviškės, Kaišiadorių r.
 LB – Labanoras, Švenčionių r.
 LKŽ – *Lietuvių kalbos žodynas*
 LNKV – Linkuvà, Pakruojo r.
 LP – Léipalingis, Lazdijų r.
 LS – Liškiavà, Varėnos r.
 LZP – Lazdynų Peleša
 MAŠ – Pranas Mašiotas
 MIKEL – Jonas Mikelinskas
 MYK-PUT – Vincas Mykolaitis-Putinas
 NM – Kudirkos Naumiestis, Šakių r.
 NMČ – Nemenčinė, Vilniaus r.
 NV – Nevarėnai, Telšių r.
 OB – Obelai, Rokiškio r.
 OŽK – Ožkabaliai, Vilkaviškio r.
 PAUKŠT – Juozas Paukštėlis
 PC – Pociūnėliai, Radviliškio r.
 PLM – Palomenė, Kaišiadorių r.
 PLV – Pilviškiai, Vilkaviškio r.
 PN – Panevėžys
 PND – Pandėlys, Rokiškio r.
 PNM – Panemunėlis, Rokiškio r.
 PNMR – Panemünis, Rokiškio r.
 RD – Radviliškis
 RM – Ramygala, Panevėžio r.
 RS – raštai
 RT – Rietavas, Plungės r.
 SAJ – Kazys Saja
 SDK – Sudeikiai, Utenos r.
 SIMON – Ieva Simonaitytė
 SKD – Skuodas
 SKR – Skifsnemunė, Jurbarko r.
 SL – Sálos, Rokiškio r.
 SLM – Salamiestis, Kupiškio r.
 SML – Smilgiai, Panevėžio r.
 SNÉR – Saloméja Nériss
 SP – spauda
 SRV – Surviliškis, Kėdainių r.
 Sv – Svėdasai, Anykščių r.
 SZ – *Stebuklingas žodis. Lietuvių liaudies pasakos, parengė K. Aleksynas, Kaunas, 1985.*

Š – Lietvių ir rusų kalbų žodynas, sudarė J. Šlapelis, Vilnius, 1921

ŠALT – Saulius Šaltenis

ŠLV – Šiliuva, Raseinių r.

ŠMN – Šimónys, Kupiškio r.

ŠRAG – Šatrijos Ragana

STS – Šatės, Skuodo r.

TRGN – Tauragnai, Utenos r.

TRŠ – Trýskiai, Telšių r.

TTS – tautosaka

UT – Utenė

UŽP – Užpaliai, Utenos r.

VAIŽG – Vaižgantas

VB – Vabalniūkas, Biržų r.

VENCL – Antanas Venclova

VIEN – Antanas Vienuolis

VLKJ – Vilkijà, Kauno r.

VLKV – Vilkaviškis

VRN – Varėnà

VŠV – Viešvénai, Telšių r.

ŽEM – Žemaité

LITERATŪRA

AMBRAZAS, V. 1995: Lietvių kalbos bendraties konstrukcijų raida. *Lietvių kalbotyros klausimai* 33, 74–109.

AMBRAZAS, V., red. 1997: *Dabartinės lietvių kalbos gramatika*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

BABICKIENĖ, Z. 1984: Žodžiai, reiškiantys paros laiką ir tuo metu valgomą valgį. *Kalbos kultūra* 47, 29–31.

DUMAŠIŪTĖ, Z. 1967: Dél tikslo aplinkybés konstrukcijų vartojimo. *Kalbos kultūra* 13, 24–28.

GRENDÀ, Č. 1965: Veiksmažodžių junginiai su objekto bendratimi. *Kalbotyra* 13, 29–54.

LABUTIS, V. 1976: Tiesioginio objekto, tikslo ir kiekie kilmininkų valdymas. *Mūsų kalba* 4, 4–10.

PALIONIS, J. 1974: Supino vartojimas XVI–XVII a. lietuvių rašto paminkluose. *Baltistica* 10 (2), 143–147.

PIROČKINAS, A. 1972: Dél kilmininko ir galininko su bendratimi vartojimo tikslo aplinkybei reikšti. *Baltistica*, 1 priedas, 131–134.

SAVIČIŪTĖ, G. 1980: Predikaty celi i predikaty kauzacii. *Izvestija akademii nauk SSSR. Serija literatury i jazyka* 39 (6), 539–548.

SLIŽIENĖ, N. 1994, 1998: *Lietvių kalbos veiksmažodžių junglumo žodynas* 1, 2(1), Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

ŠUKYS, J. 1996: Dél neiginio ir tikslo kilmininkų K. Donelaičio „Metuose“. *Kalbos kultūra* 68, 49–56.

ŠUKYS, J. 1998: *Lietvių kalbos linksniai ir prielinksniai: vartosena ir normos*, Kaunas: Šviesa.

ŠVAMBARYTĖ, J. 1996: Apibrėžtumas ir neapibrėžtumas bei jų raiška. *Kalbos kultūra* 68, 39–49.

ULVYDAS, K., red. 1965, 1971, 1976: *Lietvių kalbos gramatika* 1, Fonetika ir morfologija; 2, Morfologija, Vilnius: Mintis; 3, Sintakse, Vilnius: Mokslas.

VALIULYTĖ, E. 1988: Siekimo kilmininkas ir jo sinonimai. *Kalbos kultūra* 54, 30–36.

Elena Valiulytė

Gauta 2001 03 20

Lietvių kalbos institutas

Antakalnio g. 6, 2055 Vilnius, Lietuva